

data de **22 aprilie 1853**. Hotărât lucru, nu avea vocațiunea de funcționar.¹

Același Domnitor care îl proteja, l-a numit în **3 aprilie 1850** membru în **Comisia pentru reorganizarea învățământului public din Moldova**. Din comisie mai făceau parte logofătul Neculai Suțu, aga Lascăr Rosetti, dr. Constantin Hurmuzachi și postelnicul Gheorghe Cuciureanu. Evident că din această comisie făceau parte și cei care conduceau învățământul public: directorul P. Casimir și șeful învățământului Dimitrie Gusti.

Interesant este mesajul exprimat prin Decretul Domnesc de numire a poetului, referitor la învățământul public: „Învățătura publică este una din cele dintâi obiecte care trebuie să atragă îngrijirea oricărei ocărui, de aceea și reorganizarea învățăturilor publice în Moldova au fost una din cele dintâi îndeletniciri ale Noastre; ea

¹ Ibidem, pag. 4.

Ne-au îndemnat a descoperi lipsurile de până astăzi și a căuta mijloacele prin care aceste lipsuri s-ar putea elimina. Mai înainte de a supune proiectul Nostru asupra învățământului public spre cea de pe urmă hotărâre, am găsit de cuviință a convoca o comisie compusă din bărbați înzestrați cu însușiri cerute spre a lumina acest obiect de mare folos pentru Statul Nostru...²

Concluzia pe care o trage cel care a descoperit aceste documente privind activitatea de funcționar a lui Vasile Alecsandri este de bun-simț, motiv pentru care îl cităm pe A. Sacerdoțeanu: „Ar fi o greșeală să cerem poetilor să uite de visare și să se apuce de gospodărie, de socoteli, principii diriguitoare și paragrafe de legi. Firea Bardului de la Mircești nu era compatibilă cu astfel de însărcinări.”³

² Ibidem, pag. 9. Decretul domnesc semnat de Grigore Alexandru Ghica are nr. 1394 și a fost contrasemnat și de șeful secției D. Gusti.

³ Ibidem, pag. 5.

ARD MALURILE NISTRULUI – REPORTAJE DE RĂZBOI DE PE FRONTUL DE RĂSĂRIT (IULIE-AUGUST 1941)

Veronica BOLDIȘOR

An de an amintirea celui de-al Doilea Război Mondial isterizează lumea de la Est de Nistru. Mai ales în preajma zilei de 9 mai. Mai ales pe ruși. Privesc reportajele de pe canalele TV rusești și mă îngrozesc. Propaganda rusească nu se dezmente: mistifică, falsifică, ocultează ce nu-i convine și, ceea ce-i mai dramatic, îi isterizează și-i fanatizează pe cetățenii propriei țări. *Cui prodest?*, apare fireasca întrebare. Răspunsul este univoc: nimănui, cu excepția clasei politice, aflate la cârma Rusiei. Doar fanatizând poporul, Kremlinul își poate justifica oarecum exorbitantele cheltuieli de înarmare pe fundalul unei penurii materiale *in crescendo*. O parte dintre jurnaliștii ruși,

pentru a fi cât de cât credibili, operează cu jumătăți de adevăr. În ceea ce privește istoria celui de-al Doilea Război Mondial, istoriografia sovietică, dar și cea contemporană, niciodată nu au mers cu adevărul până la capăt, pentru că acest lucru n-a convenit, nu poporului rus, ci guvernărilor ruse etern bolnave de supremație.

Pe protagonistul rândurilor de mai jos, scriitorul român Constantin Virgil Gheorghiu, problema „jumătăților de adevăr” l-a preocupat încă din fragedă tinerețe. Angajat corespondent de război la Secția de presă și propagandă – imediat după celebrul ordin al lui Ion Antonescu: „Ostași, vă ordon: treceți Prutul!” –, pleacă pe front de

unde trimite reportaje pentru ziarele din Țară, reunite apoi în volumul *Ard malurile Nistrului* (1941). Cu o prezentare de Tudor Arghezi, cartea a suportat patru ediții într-un singur an! Popularitatea reportajelor de război ale lui Constantin Virgil Gheorghiu se explică nu doar prin talentul de narator înzestrat cu un excepțional spirit de observație, ci și prin încercarea de a nu opera cu jumătăți de adevăr, ci de a fi cât mai exhaustiv și mai obiectiv cu puțință în redarea evenimentelor. Am zis „cu puțință”, pentru că presa de atunci era angajată și, pe timp de război, nici nu se putea altfel. În *Ultimul cuvânt* al Mareșalului Ion Antonescu, rostit la 31 mai 1946 în timpul simulacrului de judecată, acesta spune, printre altele: „Presa n-a fost liberă, era război. Permiteam să se publice numai evenimentele și faptele, fără polemici, care la noi ajung triviale” (Gh. Buzatu, *România cu și fără Antonescu*, Editura „Moldova”, Iași, 1991, p. 336). Tânărul jurnalist (când a plecat pe front, Constantin Virgil Gheorghiu avea 24 de ani) a făcut tot posibilul ca în reportajele sale să redea doar evenimentele și faptele și numai arareori le comenta succint, atunci când nu-și putea stăpâni revolta la văzul atrocităților și sălbăticiilor la care s-au dedat sovieticii în timpul retragerii din teritoriile ocupate. Peste ani, autenticitatea reportajelor din *Ard malurile Nistrului* l-a determinat pe Marin Preda să le utilizeze ca sursă documentară la scrierea excepționalului său roman *Delirul*, care a văzut lumina tiparului în anul 1975, stârnind mare vâlvă în România ceaușistă, dar și în alte țări ca URSS sau Israel. Până atunci, însă, o și mai mare vâlvă a stârnit în Occident romanul lui Constantin Virgil Gheorghiu *Ora 25*, apărut la Paris, în 1949, unde se exilase autorul după tragicele evenimente din 23 august 1944. Cartea a fost tradusă în peste 40 de limbi, cu un tiraj de 600 000 de exemplare vândute în câteva săptămâni (Tudor Nedelcea, Con-

stantin Virgil Gheorghiu – *Orele culturii române*, <http://melidonium.ro/2012/08/24/constantin-virgil-gheorghiu-orele-culturii-romane>). Și doar în România, țara sa natală, romanul *Ora 25* n-a putut fi editat decât tardiv, abia în anul 1991. Cauza? Anticomunismul constant al autorului și dragostea, constantă și ea, pentru Basarabia și Nordul Bucovinei, pe care le-a cunoscut încă din copilărie și adolescență (Constantin Virgil Gheorghiu a învățat șapte ani la Liceul Militar „Regele Ferdinand” din Chișinău, transferat apoi la liceul cu același profil din Cernăuți).

După succesul fulminant al *Orei 25*, diaspora „română” din Franța a descoperit, stupefiată, că autorul celebrului roman este... „antisemit”. Dovadă pentru acest penibil calificativ ar fi fost cartea de reportaje de război *Ard malurile Nistrului*. Imediat, autorul s-a pomenit în centrul unui mare scandal și al unor grave acuzații din partea intelectualilor români din exil, dar și din partea intelectualilor francezi de stânga, marea majoritate a acestora fără a citi reportajele și fără a le analiza din perspectiva timpului în care au fost scrise. (Din câte știu, cartea n-a fost tradusă în nicio limbă – *n.a.*) l-a întors spatele până și traducătoarea *Orei 25* în limba franceză Monica Lovinescu, cu care autorul nu s-a mai putut împăca până la moarte. Calomniatorii au reușit să-l determine și pe Mircea Eliade să-și repudieze admirabila prezentare, pe care o publicase în ziarul *Uniunea română* din Paris, în martie 1949, din care cităm: „N-am citit nimic, în nicio literatură, care să se apropie, cât de departe, de teroarea istoriei pe care o îndură personajele Dumitale. Consider *Ora 25* una dintre cele mai mari cărți ale generației noastre, din toate țările” (Mircea Eliade, *Împotriva deznădejzii*, Editura „Humanitas”, București, 1992, p. 37-39). Iar prefațatorul romanului, filosoful și omul de cultură francez Gabriel Marcel, l-a somat pe

Constantin Virgil Gheorghiu să-și renege cartea de reportaje *Ard malurile Nistrului* și să-și facă *mea culpa*. Deși autorul reportajelor n-a făcut nici una, nici alta, mai târziu cei doi, totuși, s-au împăcat. Poate că i-a împăcat romanul autobiografic *Omul care călătorea singur* (1954), considerat de critica literară cea mai bună carte a lui Constantin Virgil Gheorghiu? Romanul a fost scris ca reacție, în nici un caz deculpabilizare, la stupidele învinuiri care continuau să-i învenineze viața. În *Omul care călătorea singur* autorul își amintește de discuția pe care a avut-o cu Gabriel Marcel imediat după declanșarea scandalului. La insistențele filosofului de a-și face *mea culpa*, autorul reportajelor de război îi răspunde: „Nu trebuie să fac nimic. Aliații dvs., rușii, au afundat țara mea în disperare și în sânge. Atunci dvs. erați aliați și frați de arme cu soldații sovietici care îi masacrau pe basarabeni! Ar fi fost monstruos din partea mea să nu mă revolt ori să colaborez cu ocupantul” (Nina Negru, *Omul care călătorea singur, 95 de ani de la nașterea lui Constantin Virgil Gheorghiu*, www.curentul.net/2011/11/13/omul-care-călătorea-singur).

În 1941, tânărul Gheorghiu era conștient de faptul că în timpul războiului niciun reporter sovietic, american, francez sau englez nu va scrie despre românii uciși de partizanii din Basarabia, reporterul român considerându-se obligat s-o facă, pentru ca adevărul să nu fie spus pe jumătate. Nu era vina lui că majoritatea partizanilor erau evrei localnici care nici până la război, nici în timpul războiului și nici după încheierea acestuia, cu unele excepții, bineînțeles, n-au fost loiali țării în care locuiau, considerând URSS-ul patria lor. Cum trebuia să le spună, dacă nu pe nume? Apoi să nu uităm de limbajul de război! Toți, dar absolut toți jurnaliștii, reporterii de război, indiferent de ce parte a baricadei se aflau, pentru ca textele lor să fie publica-

te, erau nevoiți să plătească tribut acestui limbaj propagandistic. Unii o făceau cu moderație, alții cu exces de zel. Din acest punct de vedere, textele lui Constantin Virgil Gheorghiu din *Ard malurile Nistrului* sunt întruchiparea inocenței jurnalistice în comparație cu cele ale ziariștilor sovietici. Voi aminti aici doar de unul – jurnalistul și scriitorul Ilya Ehrenburg. În anii războiului acesta nu mai era un tânăr jurnalist la început de carieră profesională. Trecuse de 50 de ani și avea în spate o carieră scriitoricească de 30 de ani. Om și scriitor în toată firea, iată ce fel de foi volante, apeluri, adresări către soldații sovietici scria, publica sau rostea la posturile de radio sovietice:

„Убей!
Обращение

Мы знаем все. Мы помним все. Мы поняли: немцы не люди. Отныне слово «немец» для нас самое страшное проклятье. Отныне слово «немец» разряжает ружье. Не будем говорить. Не будем возмущаться. Будем убивать. Если ты не убил за день хотя бы одного немца, твой день пропал. Если ты думаешь, что за тебя немца убьет твой сосед, ты не понял угрозы. Если ты не убьешь немца, немец убьет тебя. Он возьмет твоих и будет мучить их в своей окопанной Германии. Если ты не можешь убить немца пулей, убей немца штыком. Если на твоём участке затишье, если ты ждешь боя, убей немца до боя. Если ты оставишь немца жить, немец повесит русского человека и опозорит русскую женщину. Если ты убил одного немца, убей другого – нет для нас ничего веселее немецких трупов. Не считай дней. Не считай верст. Считай одно: убитых тобою немцев. Убей немца! – это просит старуха-мать. Убей немца! – это молит тебя дитя. Убей немца! – это кричит родная земля. Не промахнись. Не пропусти.

Убей!" (Илья Эренбург, *Красная звезда*, 24 июля 1942 г., № 173 / 5236).

„Ucide!

Apel

Noi știm totul. Noi ținem minte totul. Noi am înțeles: nemții nu-s oameni. De azi înainte cuvântul «neamț» pentru noi este cel mai mare blestem. De azi înainte cuvântul «neamț» descarcă arma. Nu vom vorbi. Nu ne vom revolta. Vom ucide. Dacă tu n-ai ucis într-o zi cel puțin un neamț, această zi pentru tine-i pierdută. Dacă tu crezi că vecinul tău va ucide un neamț în locul tău, tu n-ai înțeles amenințarea. Dacă tu nu-l vei ucide pe neamț, neamțul te va ucide pe tine. El îi va lua pe ai tăi și îi va chinui în Germania lui afurisită. Dacă tu nu-l poți ucide pe neamț cu glonte, ucide-l cu baioneta. Dacă în porțiunea ta de front e acalmie, dacă tu aștepti bătălia, ucide-l pe neamț înainte de bătălie. Dacă tu îl vei lăsa pe neamț în viață, neamțul îl va spânzura pe omul rus și o va dezonora pe femeia rusoaică. Dacă tu ai ucis un neamț, ucide-l și pe al doilea – pe noi nimic nu ne învesește mai mult decât cadavrele nemților. Nu număra zilele. Nu număra distanțele. Numără un singur lucru: câți nemți ai ucis. Ucide neamțul! – aceasta te roagă bătrâna mamă. Ucide neamțul! – aceasta te imploră copilul. Ucide neamțul! – aceasta strigă pământul natal. Nu da greș. Nu-l lăsa să treacă. Ucide-l!" (Ilya Ehrenburg, *Steaua roșie*, 24 iulie 1942, nr. 173 / 5236; traducerea autoarei).

Mare vâlvătaie printre detractorii lui Constantin Virgil Gheorghiu a produs reportajul inserat în cartea *Ard malurile Nistrului* cu titlul *Bălți. Evreii defilează prin fața orașului pe care l-au ars*. Exasperarea lor a provocat-o, mai ales, atitudinea autorului față de soldații germani. Dar iată și fragmentul cu pricina: „La Bălți nu mai am de ce rămâne. Aici meseria mea de reporter nu întâmpină nicio piedică și nu are nevo-

ie, pentru a fi îndeplinită, de nicio ostenea-lă: dintr-o singură privire vezi totul, tot ce este de văzut, cenușă și numai cenușă. Mă hotărăsc să plec fără întârziere spre Chișinău. Mă duc la comandament, unde întreb dacă există vreun automobil care pleacă spre Chișinău.

– Te-am servi cu dragă inimă, îmi răspunde cineva, dar noi facem război acum și nu avem timp de ziaristică.

– Totuși, adaug eu, faptele pe care le culegem noi acum și pe care le scriem, vor alcătui istoria de mâine și vor fi paginile prin care copiii noștri vor învăța să-și iubească pământul și să lupte pentru el, așa cum luptă ostașii de astăzi.

Un subofițer german, care se afla întâmplător în birou, a venit după mine imediat, după ce am salutat plecând. Nu mică mi-a fost surprinderea când l-am auzit pe tânărul german adresându-mi-se în cea mai corectă limbă românească:

– Dumneavoastră, domnule reporter, vreți să plecați la Chișinău și nu aveți cu ce?

– Da, i-am răspuns eu.

– Pot să vă servesc eu în această chestiune.

[...] Am urcat împreună la comandamentul german din orașul Bălți. Cât de frumos și de prietenește îți răspund ofițerii germani! [...] Nu au trecut nici cinci minute și subofițerul Bening s-a întors cu un bilet bătut la mașină pe care mi l-a citit. Scria în acest bilet care purta ștampilele comandamentului și semnătura comandanților respectivi, că sunt reporter din Marele Cartier General, că trebuie să plec la Chișinău, iar prima mașină germană care are această destinație și pe care o voi opri, este obligată să mă transporte la Chișinău. Se putea oare face mai mult? [...]

Pe urmă subofițerul Bening a plecat. Era un om pe care îl întâlnisem cu un sfert de oră mai înainte și care îmi făcuse cu atâta dezinteresare și cu atâta bunăvoin-

ță serviciile de care aveam nevoie. Privindu-l cum se depărtează mi-am zis: iată un german adevărat, iată un om. În tot cursul drumului pe care urmam să-l fac, aveam să întâlnesc în rândul ostașilor germani și alți oameni de aceeași factură. Amabilitatea și camaraderia pe care le-am întâlnit eu și toți ostașii români la **unii** (s.a.) soldați și ofițeri germani, sunt uimitoare" (Constantin Virgil Gheorghiu, *Ard malurile Nistrului. Mare reportaj de război din teritoriile dezrobite*, București, Editura GEEA, 1993, p. 85-87).

În capul intelectualilor francezi (de stânga, bineînțeles, dar aceștia formau majoritatea!) era loc doar pentru cuvinte de batjocură la adresa soldaților germani. „Cum puteau nemții să aibă un comportament plin de omenie cu un ziarist al statului român aliat? [...] Uluitor, incredibil!”, îi reproșa autorului reportajului fostul său prieten Gabriel Marcel (Nina Negru, *Omul care călătorea singur...*). Oare cum ar fi reacționat omul de cultură francez, filosoful Gabriel Marcel, dacă în acele momente Constantin Virgil Gheorghiu i-ar fi întins ziarul *Pravda* cu terifiantul *Apel către Armata Roșie*, semnat de sus-pomenitul scriitor sovietic Ilya Ehrenburg, de trei ori laureat al Premiului de stat „Stalin”, cea mai înaltă distincție de atunci din Uniunea Sovietică? Iată-l: „Ucideți! Ucideți! Pe pământul german nu există nimeni nevinovat, nici printre cei vii, nici printre copiii nenăscuți. Supuneți-vă instrucțiunilor tovarășului Stalin, zdrobind pentru totdeauna fiara germană în lagărul ei. Distrugeți prin violență orgoliul femeilor germane. Luați-le drept pradă legitimă. Ucideți, ucideți, viteji ostași ai Armatei Roșii, în asaltul nostru irezistibil” (Tudor Nedelcea, *Constantin Virgil Gheorghiu – Orele culturii române...*). Acest apel de o virulență ce te cutremură, este reprodus în volumul al doilea al memoriilor lui Constantin Virgil Gheorghiu, intitulat *Ispita libertății*, editat postum,

în 1995, în Franța, și, respectiv, în 1999 și 2003, în România.

Ilya Ehrenburg n-a fost acuzat de instigare la ură rasială, nici de xenofobie și nici de germanofobie. Dimpotrivă. În anul 1952 i s-a decernat Premiul internațional „Stalin” „Pentru întărirea păcii între popoare”.

Credibilitatea reportajelor din cartea *Ard malurile Nistrului* e cu atât mai mare, cu cât, pe an ce trece, sunt scoase la iveală din ce în ce mai multe documente privitoare la atrocitățile ocupanților sovietici în Basarabia, Nordul Bucovinei și Ținutul Herța în fatidicul an 1940. Un astfel de document memorialistic sunt și confesiunile lui Pepe Georgescu *265 de zile la Cernăuți sub ocupație bolșevică. 28 iunie 1940 – 20 martie 1941*. Scrise cu doar două luni mai înainte de reportajele lui Constantin Virgil Gheorghiu, fără să știe nimic unul de celălalt, similitudinile în descrierea evenimentelor sunt uluitoare.

Iată, de exemplu, cum descriu, și un autor și altul, nivelul de civilizație al ocupantului sovietic. Pepe Georgescu: „Prăvăliile de alimente se deschiseseră și se putea cumpăra de toate. Vedeai pe străzi soldați bolșevici mușcând dintr-o bucată de salam și dintr-o bucată de ciocolată. Soldații purtau niște saci de merinde pe care-i umpluseră cu bomboane și prăjituri. Femeile lor își dezbrăcaseră hainele de pânză tare, de culoare kaky și purtau rochiile cumpărate din Cernăuți. Multe din ele luaseră de prin locuințele părăsite de refugiați cămăși de noapte și pantofi de bal sau de casă, multe erau îmbrăcate pe stradă în capoate lungi și largi. [...] Cea mai mare parte dintre ofițerii bolșevici, nicidecum soldații, nu văzuseră încă ceasuri de mână și stilouri. Pe stradă vedeai ofițeri superiori cu stilouri prinse în buzunarul de la piept al tunicii, invers cu clapa înăuntru și cu tocul în afară, ca să se vadă. Treceau soldați și ofițeri, în trăsuri picior peste picior, cu brațele încrucișate, dar în așa fel ca să se vadă că poartă la mână

un ceas de buzunar. Mulți purtau ceasurile atârinate de o gaură a buzunarului, ca o decorație. Pe străzi asistai la spectacole care de care mai hilariante și mai caraghioase” (Pepe Georgescu, *265 de zile la Cernăuți sub ocupație bolșevică. 28 iunie 1940 – 20 martie 1941*, revista *Patrimoniu*, Chișinău, 1991, nr. 2, p. 92).

Constantin Virgil Gheorghiu, reportajul *Arde Chișinăull*: „Fetele cu care vorbesc (la Chișinău – n.a.) îmi spun că pantoful de damă, așa cum îl știm noi, este o raritate de muzeu în URSS. În casa maiorului doctor Alexandrescu, care se refugiase la răpirea Basarabiei fără să poată lua nimic, s-a instalat un ofițer superior rus. Soția acestui bolșevic a găsit în garderoba doamnei Alexandrescu o pereche de pantofi argintii de bal. Timp de o săptămână nobila comunistă a făcut pe cetățenii din Chișinău să râdă cu hohote, fiindcă apărea în fiecare seară la plimbare pe stradă, de braț cu soțul ei, purtând pantofii argintii de bal ai doamnei Alexandrescu cu șosete. [...] Și cu toate că râdea întregul oraș, coloneleasa era foarte încântată de pantofii pe care îi găsisese. Dar, tot atât de hilariant e și faptul că dânsa purta la fel, la bucătărie și pe stradă, rochiile de seară, decoltate și lungi până în pământ, ale doamnei Alexandrescu. Cazurile acestea erau extrem de numeroase. [...] Când au venit în Chișinău, soldații plăteau sume exorbitante, și ei, și ofițerii, pentru ceasuri de mână și pentru stilouri, care sunt o raritate, tot de muzeu, în URSS” (Constantin Virgil Gheorghiu, *Ard malurile Nistrului...*, p. 130-131).

Când îmi făceam studiile la Facultatea de Istorie a Universității „Ion Creangă” din Chișinău (1983-1988), cele mai umilitoare pentru mine și pentru colegii mei din grupele moldovenești de studiu erau prelegerile profesorilor sovietici despre imensul ajutor dezinteresat pe care marele popor rus, fratele nostru mai mare, ni l-a acordat în lichidarea analfabetismului (re-

gimul burghezo-moșieresc român îi ținea, chipurile, pe basarabeni în obscurantism, pentru ca să-i poată exploata mai ușor!), precum și în ridicarea din ruine a economiei noastre, înapoiate din aceeași cauză – obscurantismul! Ascultam și trebuia să credem în aceste ineptii, pentru că acces la alte surse istoriografice decât cele sovietice nu aveam.

Dintre similitudinile în descrierea regimului bolșevic instalat în 1940 în Basarabia și Nordul Bucovinei una mi s-a părut de-a dreptul fantasmagorică. Este vorba de cultivarea ateismului în școlile sovietice.

Pepe Georgescu: „La școlile primare de la sate și din orașe propaganda ateistă se face prin foame. La amiază nu li se dă copiilor de mâncare. Învățătorii care sunt evrei spun copiilor să se roage lui Dumnezeu și să le dea de mâncare. Băieții căroră li-i foame se așează în genunchi și spun fel de fel de rugăciuni. Într-un târziu, când crede învățătorul, intră în clasă și-i întreabă dacă au primit ceva. La răspunsul negativ al copiilor, îi pune să se roage la un tablou care-l reprezintă pe Stalin ca să vadă ei – copiii – că tovarășul Stalin, care-i mai mare și mai puternic decât Dumnezeu și decât toți sfinții, le va da de mâncare. Copiii îngenunche și se roagă și lui Stalin, și atunci intră în clasă învățătorul cu un coș de pâine și bomboane roșii pe care le împarte la copii, spunându-le că tovarășul Stalin le-a ascultat rugăciunea și le-a trimis de mâncare, dar le va da să mănânce numai atunci când se vor ruga numai lui și vor crede numai în el. Când intră învățătorul în clasă, salută pe băieți cu cuvintele: «Nu este Dumnezeu», la care copiii trebuie să răspundă: «Nici n-a fost, nici n-o să fie»” (Pepe Georgescu, *265 de zile la Cernăuți sub ocupație bolșevică. 28 iunie 1940 – 20 martie 1941...*, p. 117-118).

Constantin Virgil Gheorghiu, reportajul *Ismail și o cameră de execuție*: „Înainte de a urca în remorcherul care oprise în

port, un alt cetățean, care se afla cu copilul de mână îmi spuse:

– Nici nu vă închipuiți, domnule, cât am suferit. Mai ales căutau acești criminali să ne ia credința și să facă din copiii noștri niște păgâni.

Copilul, care nu avea decât vreo trei-sprezece ani, îmi spune apoi că învățătoarea evreică de la școala din Ismail, la care învăța el, nu le spunea când intra în clasă „bună ziua” sau „bună dimineața”.

– Dar ce vă spunea? întreb eu curios.

Copilașul, care are un obraz foarte palid, îmi spune:

– Când intra învățătoarea în clasă noi trebuia să zicem în cor:

– Nu există Dumnezeu.

Învățătoarea răspundea:

– Nici nu a existat vreodată.

Noi trebuia să spunem:

– Și nici n-are să existe vreodată.

Apoi ne așezam fiecare la locurile noastre, în bănci, și începeam lecțiile. Aceasta era formula cu care se începeau cursurile, în fiecare zi” (Constantin Virgil Gheorghiu, *Ard malurile Nistrului...*, p. 217).

Totuși, cele mai cutremurătoare fapte descrise și de un autor, și de altul, sunt acelea care relevă cruzimea ocupanților, crimele lor abominabile. Nu voi stăruî în acest mic studiu decât asupra unui fapt, dintre cele mai înspăimântătoare, pe care l-am aflat din reportajul *Ismail și o cameră de execuție*. Tânărul reporter află de la locuitorii orașului că Ismailul a fost un centru politic foarte important pentru bolșevici. „Erau în acest orașel câteva mii de funcționari și se făcuseră depozite considerabile de tot felul de provizii și de muniții. În planul de invadare a României, pe care rușii îl pregătiseră mai de multă vreme, Ismail era un punct important de unde aveau să pornească proviziile. Echipele de polițiști bolșevici aveau aici o foarte vastă activitate. Bineînțeles, că într-un orașel care devenise un centru important pentru bolșevici și în

care se pregăteau în taină atâtea planuri criminale, prezența românilor era cât se poate de supărătoare. De aceea, s-a început o cruntă prigoană împotriva populației de origine românească. Familii întregi erau arestate în fiecare noapte de agenții poliției și, în special, de faimoasa poliție NKVD. [...] În chipul acesta a dispărut din orașul Ismail, ca și din celelalte orașe și sate basarabene, un număr considerabil de români. Populația Ismailului a fost redusă la jumătate și în locul ei au fost aduși oamenii regimului bolșevic, în majoritate evrei. Iată însă că de abia intrați în oraș, jandarmii noștri au făcut descoperiri senzaționale. În cimitirul evreiesc au fost găsite, chiar în prima zi a intrării trupelor noastre în Ismail, 29 de cadavre. Ele erau aruncate de mai multă vreme acolo în cimitir și peste dânsle era presărată puțină țărână, care camufla movila de trupuri omenești intrate în putrefacție. S-a stabilit că între cele 29 de cadavre, găsite în cimitirul evreiesc, nu este niciun evreu. Toți cei asasinați acolo erau creștini. Populația a venit și a dat ajutor autorităților care au reușit să identifice o parte din cadavre. Primul care a fost identificat era un român din Ismail, arestat într-o noapte de NKVD și transportat în Siberia. Ce este mai de necrezut, e faptul că la două săptămâni după arestarea sa, familia primise de la el o carte poștală, în care spunea că e sănătos, a ajuns în Siberia și o duce... foarte bine.

Adevărul este că această scrisoare a fost compusă în beciurile NKVD-ului din Ismail. Înainte de a-l asasina, polițiștii l-au pus pe arestat să scrie cartea poștală pe care i-au dictat-o ei. Când scrisoarea a fost terminată, ea a fost luată de unul dintre polițiști, care a expediat-o, după două săptămâni, familiei celui care o scrisese. Arestatul a fost imediat luat de polițiștii ucigași ai NKVD-ului și coborât în pivniță, unde a fost ucis, împreună cu alți 28 de români, cărora li se luaseră la fel scrisori către fami-

liile lor, în care spuneau că sunt în Siberia și o duc foarte bine.

Cadavrele, găurite de gloanțe, au fost transportate în cimitirul evreiesc, unde asasinii nici nu s-au ostenit să le îngroape, ci au aruncat numai puțină țărână peste ele” (Constantin Virgil Gheorghiu, *Ard malurile Nistrului...*, p. 204-206).

Să ne imaginăm că această crimă odioasă nu ar fi fost descoperită și dezavuată la timp. Ce mai tâmbălău ar fi făcut, de-a lungul anilor, holocaustiștii noștri! Dar parcă acesta e un caz singular?

Când am văzut pentru prima oară cartea de reportaje de război *Ard malurile Nistrului*, m-am întreat: „Oare de ce autorul a intitulat-o anume așa?” Abia după lectura ei am înțeles rostul titlului. Nu este vorba doar de o metaforă. Când armatele române dezrobitoare au intrat în Basarabia, dar și în Nordul Bucovinei, acestea ardeau la propriu: ardeau clădirile administrative, ardeau numeroasele închisori bolșevice, ardeau în ele de vii condamnații, majoritatea fără a avea vreo vină, ardeau bisericile, morile, ardeau magazinele, fabricile, depozitele, ardeau grânelor și, deopotrivă cu ele, ardeau sufletele basarabenilor, pe care Constantin Virgil Gheorghiu îi numește „oameni de pâine”. Cu o ură și o sălbăticie greu de imaginat, bolșevicii au nimicit ceea ce nu le aparținea, ci era clădit prin truda și cu sudoarea românilor. Pe ultima filă a cărții autorul se întreată: „De ce i-a fost dat acestui pământ, din care crește atât de îmbelșugat pâinea, strugurii și poamele, să strângă atâta jale și atâta sânge, între brazdele lui? De ce le-a fost dat basarabenilor – acestor nesfârșit de buni „oameni de pâine și nu haiduci”, să sufere atât?”

Înainte de a se demobiliza din cauza unei răni care-i solicita întoarcerea grabnică în țară, Constantin Virgil Gheorghiu a reușit să mai scrie încă două mari reporta-

je de război: *Am luptat în Crimeea* (1942) și *Cu submarinul la Sevastopol* (1942). Și aceste cărți autorul le-a scris, după cum afirmă Octav Sargețiu, „cu un condei muiat în inimă”. Iată cum descrie sensibilul reporter stingerea răniților: „E atât de imaterial albul acesta al chipului lor, încât cred că numai îngerii mai au fețele așa de curate și așa de albe: exact ca niște coli de scris.

Mai târziu aveam să observ că, de câte ori un rănit avea obrajii prea albi, moare” (Octav Sargețiu, *Cronică la cartea „Am luptat în Crimeea” de C.V. Gheorghiu, în Viața Basarabiei, mai-iunie 1942, p. 157*).

Sensibilitatea și implicarea emoțională a autorului nu știrbesc deloc din autenticitatea reportajelor. Și după 75 de ani de la scrierea lor ele constituie unul dintre cele mai prețioase și mai palpante documente despre începutul războiului de dezrobire a Basarabiei și Nordului Bucovinei.

Din nefericire, acest război încă nu s-a încheiat. Azi el s-a metamorfozat în unul informațional. Trebuie să recunoaștem: adversarii noștri, adică cei care susțin dezmembrarea Țării, așteptând momentul potrivit pentru federalizarea ei, sunt mai puternici, prin talentul vicleniei și al mistificării. Iar regula e asta: cel puternic e și cel care are întotdeauna dreptate. Mareșalul Ion Antonescu, în *Ultimul cuvânt*, spune, printre altele: „Am fost prezentat ca dictator. Știam că dictatorii îi extermină pe adversarii lor. Pe cine am exterminat eu? [...] Niciun evreu fugit din Transilvania (nord-vestul ei, ocupat de horthyști – n.a.) și judecat în țară nu a fost executat.

[...] Acest război care s-a sfârșit cu înfrângerea Germaniei hitleriste, nu va pune capăt conflictului mondial deschis în 1914” (Gh. Buzatu, *România cu și fără Antonescu...*, p. 336).

Judecând după cele ce se întâmplă azi în lume în plan politic, se pare că Mareșalul a avut dreptate.